LAUSUNTO
25.10.2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan kunta- ja terveysjaosto

Viite: Asiantuntijalausunto, pyyntönne 19.10.2022

Ruoka-avun tämänhetkinen kysyntä, näkymät ensi vuodelle sekä toiminnan kehittämisen tavoitteet ja painopisteet

Ruoka-avun tämänhetkinen kysyntä

Ruoka-avun kysyntä on kyselyjemme mukaan kasvanut kuluvan vuoden aikana keskimäärin 30%. Joillakin alueilla, esimerkiksi Kuopiossa hakijamäärä kasvoi Ukrainan pakolaisten osalta niin suureksi, ettei siihen voitu enää vastata ja ruoka-aputoimijan ratkaisut päätyivät uutisiin. Kyse oli kuitenkin kuopiolaisten ruoka-avun turvaamisesta. Vastaavaa on tapahtunut muuallakin. Samaan aikaan ruoka-hävikin määrä on vähentynyt ja lisäruoan sekä polttoaineen hinta on noussut. Monet ruoka-aputoimijat ovat joutuneet varojen puutteessa vähentämään ruoka-avun jakopäiviä. Jotkut ilmoittavat maksavansa osan kustannuksista itse ja jopa myyneensä omaisuuttaan, voidakseen vastata ihmisten kasvavaan avun tarpeeseen ruoka-avun osalta.

Näkymät vuodelle 2023

Ruoka-aputoimijoiden viesti vuodelle 2023 on melko yksimielinen. Jos avustusta ei tule, jää monet ihmiset apua vaille. Avunsaajien määrän uskotaan lisääntyvän yhteiskunnallisen tilanteen ja talousennusteiden valossa, jopa puolella. Samaan aikaan avustusten saanti on vaikeutunut erilaisten vaatimusten ja kehitysprosessien seurauksena niin, että monet itsenäiset pienet ja keskisuuret yhdistykset tippuvat avustusten piiristä pois. Suurten ammatillisesti toimivien valtakunnallisten järjestöjen uskotaan ottavan yhä enemmän määräysvaltaa kansalaisjärjestöjen ruoka-aputyöstä ja siihen liittyvästä sisällöstä.
Vaikka keskusteluyhteys on lisääntynyt, koetaan keskustelu siten, ettei siihen mahdu eriäviä näkemyksiä, vaan niiden koetaan ja pelätään johtavan ”sisäpiirin” ulkopuolelle sulkemiseen ja vaikuttavan jopa avustuspäätöksiin.

Lyhyesti, kansalaisjärjestöjen toiminnan uskotaan institutionalisoituvan nopeasti nyt, isojen ammattimaisesti toimivien järjestöjen kehityshankkeiden myötä. Institutionalisoitumisen myötä tiedetään lähimmäistyön katoavan, jolloin kansalaisjärjestötyön vaikutus avunsaajien elämään ja Suomalaiseen yhteiskuntaan häviää.
Suomessa on tuhansia järjestöjä, joiden vaikutusta Suomalaisen yhteiskunnan hyvinvointiin pidetään yleisesti niin suurena, että puhutaan yhdestä peruspilarista. Nyt on järjestöjen keskuudessa huoli siitä, että tätä pilaria ollaan murtamassa, eikä ymmärretä vielä sen heikentävää merkitystä vähäosaisten ihmisten elämässä. Tämän uskotaan vaikuttavan merkittävästi vähäosaisten perheiden elämään ja kansalaistyytyväisyyteen. Ketjun heikoin lenkki määrittää ketjun kestävyyden.

Kotimaisen avustustyön liitto Koa ry
kirjaamo@koary.fi
P.+358 45 220 5759
www.koary.fi
Y-tunnus 2756174-8

LAUSUNTO
25.10.2022

Toiminnan tavoitteet ja painopisteet

Järjestöjen toiminta on yhtenäistynyt verkostotoiminnan ja hyvien käytäntöjen myötä. Hyvät käytännöt on koettu työkaluiksi esimerkiksi ruoka-aputyön pulmiin. Nyt onkin tärkeää pyrkiä edelleen rakentamaan toiminta-alustaa, joka tarjoaa erilaisia työkaluja järjestöjen käyttöön. Koa ry on kehittänyt tällaisen toiminta-alustan ja levittänyt hyviä käytäntöjä ja työkaluja, joilla järjestökentän lisääntyvät haasteet on voitu ratkaista.
Uusien haasteiden ja ongelmien ilmaantuessa, olisi hyvä olla nopeasti reagoiva työryhmä, jolla olisi kohtuulliset varat käytettävissä ongelmien ratkaisuun ja kehitystyöhön. Näitä varoja olisi hyvä ohjata tällaisen työryhmän käyttöön kuitenkin muusta kuin suoraan ruoka-apuun suunnatusta valtionavusta. Kuluvalle vuodelle jaettu valtionapu koettiin itsenäisten järjestöjen taholta hyvin epäreiluksi ja monin paikoin tarpeettomaksi.
Näin ei olisi, jos kehittämiseen suunnatut rahat olisivat irti suoraan ruoka-apuun suunnatuista varoista. Tämä auttaisi merkittävästi kehityshankkeiden sisäänajoa ja juurruttamista järjestökentällä.

Kehittämisen alueena on myös maaseutujen ihmiset, jotka asuvat pitkien matkojen päässä ilman julkista liikennettä ja siten mahdollisuutta hakea ruoka-apua keskuksista, joissa ruoka-apua jaetaan. Polttoainekustannusten noustessa, ovat monet toimijat lopettaneet kotiin vietävän ruoan palvelun kokonaan. Tämä on aiheuttanut monelle avunsaajalle murhetta ja hätää.

Edelleen kehittämistä vaativana asiana näemme matalan kynnyksen palvelujen tarjoamisen ruoka-avun yhteydessä siten, ettei järjestöt koe joutuvansa viranomaisten kanssa tehtävän yhteistyön myötä suurennuslasin alle tarkasteltavaksi. Paljon puhutaan järjestökentän kehittämisestä, mutta yhteistyössä on aina useampi osapuoli ja tämä tulisi huomioida viranomaistyötä kehitettäessä. Joissakin kaupungeissa on onnistuttu jalkauttamaan sosiaalityöntekijä ruoka-avun piiriin ja tästä on siis myös hyviä kokemuksia.

Logistiikkakeskuksia olisi hyvä myös lisätä maakuntiin riittävästi. Tämä vähentäisi merkittävästi yhdistysten polttoainekustannuksia ja säästäisi aikaa. Joillakin järjestöillä on jo nyt valmiudet logistiikkakeskuksen perustamiseen. Vain rahoitus puuttuu.

Kotimaisen avustustyöhön lahjoittaminen verovähennysoikeudelliseksi. Tämä toisi uusia mahdollisuuksia järjestöille toimia itsenäisesti osana suurempaa verkostoa ja yhtenäisiä hyviä käytäntöjä.

Lisätietoa aiheesta:
Nina Havia, ruoka-aputyön asiantuntija, toimintakoordinaattori
Kotimaisen avustustyön liitto Koa ry
puh. 045 220 5759, nina.havia@koary.fi
Nina Havia